

Жужа Л.О.

*кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
КВНЗ «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР*

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ АТО: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Революція гідності та Антитерористична операція (АТО) в Україні спричинила активізацію громадянського суспільства та підйом волонтерського руху. Виникає необхідність теоретичного аналізу цих процесів та емпіричної верифікації теоретичних узагальнень щодо сутності перетворень громадянського суспільства.

Волонтерський рух є важливою складовою громадянського суспільства та чинником його розвитку. За великим рахунком все громадянське суспільство функціонує на добровільних тобто волонтерських засадах [4].

Сучасний волонтерський рух асоціюється з діяльністю на підтримку АТО та переселенням, хоча в цілому волонтерство охоплює широке коло інтересів та напрямів діяльності. Активність волонтерів відрізняється різноманітністю форм та методів: від виготовлення обладнання, збирання речей та коштів для нужденних до надання психологічної допомоги та інформаційної підтримки. В цілому сукупність напрямів волонтерства забезпечує розвиток громадянського суспільства, сприяє самореалізації людини, розкриває потенціал спільноти у духовній, інтелектуальній сферах, сприяє захисту природного середовища і частково компенсує недоліки в діяльності держави по вирішенню широкого кола проблем.

До часів АТО волонтерська діяльність не була масовою. Загроза незалежності та єдності країни активізувала волонтерський рух, який став дійсно масовим.

Можна виділити дві найважливіші форми волонтерства в сучасній Україні: військове та цивільне.

Військове волонтерство - це добровольчі загони, які воюють в АТО, парамілітарні формування та організації. У свою чергу цивільне волонтерство підрозділяється на два великих напрямки діяльності: допомога АТО і переселенням і волонтерська діяльність, не пов'язана з АТО.

Традиційна волонтерська діяльність, що не пов'язана з АТО, досить добре висвітлена в існуючій літературі. Немає нагальної необхідності в даний час додатково вивчати цей вид діяльності. Зарубіжний досвід в основному стосується цих традиційних форм, які є методами соціальної роботи [1].

Об'єктивний політологічний аналіз особливостей волонтерського руху на підтримку Антитерористичної операції в Україні потрібен для оцінки характеру політичних процесів, що відбуваються в останні роки. Перш за все з політологічної точки зору важливим результатом розгортання волонтерського руху є зміни ролі громадянських структур в українському суспільстві, що свідчить про поглиблення демократичних процесів та формування суспільства європейського зразка.

З огляду на потреби по забезпеченню АТО, і на те, що ці потреби зазвичай задовольняються повільно і не завжди успішно, волонтерство як сукупність громадянсько-політичних практик, що має ціннісно-гуманістичну та соціально-орієнтовану природу і є важливою складовою громадянського суспільства опиняється в центрі уваги. Суспільно-політична значущість волонтерського руху обумовлює підвищення дослідницької уваги до цього явища.

У цьому контексті дослідження політологічних аспектів волонтерського руху під час Антитерористичної операції в Україні є актуальною темою дослідження.

Сучасний стан і перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні

визначаються насамперед об'єктивними обставинами її політичного буття. З одного боку, суспільно-політична криза, що спонукала Революцію гідності, знайшла своє розв'язання у зміні політичної еліти і створенні нових підстав для розвитку громадянського суспільства. Українське громадянське суспільство, що постає у другій половині 10-х рр. ХХІ ст., не є симбіонтом держави, позбавлене рис політичної квазіструктури. Можна стверджувати, що революційний шлях зміни політичних еліт, змінив фактичну систему протидії у політичній системі України. Громадянське суспільство фактично змінило персональний склад носіїв державної влади, не змінюючи формальну її структуру. Оскільки Революція гідності, принаймні та частина її учасників, що репрезентувала свідому та активну частину українського суспільства, мала на меті руйнування тіньового виміру політико-економічної системи держави, то завданням громадянського суспільства постреволюційної доби є дієвий вплив на функціонування державної системи з метою недопущення відновлення на новому рівні неформальної корупційної системи [3, с. 121].

Амбівалентну роль у процесі розвитку громадянського суспільства відіграє конфлікт на сході України. З одного боку необхідність підтримки учасників протистояння з російсько-сепаратистськими військами має велику мобілізуючу силу, збільшуючи активну частину громадянського суспільства, а з іншого призводить до розпорошення його зусиль, відволікаючи від оптимізації діяльності органів державної влади та управління шляхом взаємодії та контролю.

Волонтерський рух до Революції гідності не мав політичного характеру. На етапі, коли створювався Майдан, як прояв громадянського протесту проти корумпованої антинародної влади, волонтерство позиціонувало себе як силу, що є опозиційною владі. Відбулася політизація волонтерського руху, завдяки чому і громадянське суспільство набуло політичного характеру. На цьому етапі волонтерський рух був спонтанним, стихійним, але згодом набув організаційних рис. Завдяки Майдану опозиційні політики отримали владу і стали позиціонувати себе як виразники волі народу. У цей час відбувається перехід на другий етап процесу інституціоналізації - формування у волонтерів загальних з державою цілей: боротися з ворогом, подолати корупцію. У політичному відношенні волонтерська діяльність - це політичний механізм каналізації громадянських ініціатив у виконанні важливої державної справи - захисту Вітчизни. До сукупності інституційних засобів упорядкування волонтерської діяльності входять організаційні, правові, етичні. Волонтери завдяки своїм якостям: добровільності, патріотизму, відданості суспільній справі належать до еліти громадянського суспільства. До структурних компонентів інституту волонтерства відносяться система норм та правил волонтерської діяльності, які закріплені у низці законів та постанов. На сучасному етапі реалізувався заключний етап інституціоналізації волонтерства: створення системи із інституційних, організаційних, соціально-психологічних та функціональних статусів і ролей.

Отже, волонтерство як політичний інститут є формою політичних відносин між суб'єктами та об'єктами волонтерської діяльності, відносинами між добровольцями та об'єктами їх допомоги, формами відносин волонтерів з державними і господарськими установами та організаціями.

Зараз громадянське суспільство в особі волонтерського руху грає роль альтернативної влади в певній сфері суспільного життя, що виконує частину функцій держави в зоні АТО. Громадянське суспільство одночасно стало партнером держави, залишаючись впливовою опозиційною силою.

Література

1. Жужа Л. Волонтерство АТО як політичний інститут: сутність та вплив на громадянське суспільство України. // «Сучасне суспільство», 2015, Випуск 1(7), м. Харків.
2. Жужа Л. Перетворення громадянського суспільства в Україні під впливом Революції гідності // «Міжнародний науковий журнал», 2015, № 6, м. Київ.
3. Цокур Є.Г. Легітимність політичної влади: джерела, особливості, перспективи : монографія / Є.Г. Цокур. - Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. - 330 с.
4. Чувардинський О.Г. Групи інтересів у громадянському суспільстві / О.Г. Чувардинський // Політичний менеджмент. - 2007. - № 3. - С. 78-87.